

JAARVERSLAG 2003

Erfgoedhuis Zuid-Holland

**Ten behoeve van de subsidiënt Provincie Zuid-Holland
(te downloaden vanaf website EGH)**

INHOUD

VOORWOORD.....	3
1 SAMENVATTING	5
2 MONUMENTENWACHT.....	9
3 PROVINCIAAL STEUNPUNT MONUMENTENZORG EN ARCHEOLOGIE	12

4	MUSEA.....	15
5	GESCHIEDENIS.....	18
6	ARCHIEVEN.....	20
7	ERFGOEDEDUCATIE.....	21
8	COMMUNICATIE EN VOORLICHTING.....	23
9	SCHOLING EN DEBAT.....	25
10	PROJECTEN.....	26
11	BESTUUR, PROJECTGROEP PSMA, PERSONEEL EN GEBOUW.....	28
12	PARTNERS EN PROVINCIE ZUID-HOLLAND.....	30
13	GEGEVENS EN KERNCIJFERS.....	32

VOORWOORD

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland beleefde in 2003 het vierde volle jaar van zijn bestaan. Nadat de voorgaande jaren de ontwikkeling van het Erfgoedhuis als instituut veel tijd en aandacht vergden, kon in 2003 het werk zelf meer op de voorgrond komen. Opnieuw bleek hoeveel behoefte er is bij beheerders van erfgoed in Zuid-Holland aan ondersteuning met de vakexpertise die het Erfgoedhuis biedt. Op bepaalde terreinen zou de inzet van die kennis zelfs uitgebreid kunnen worden, wanneer het Erfgoedhuis daartoe de noodzakelijke menskracht zou bezitten. In een volgende ontwikkelingsperiode van het Erfgoedhuis – van 2005-2008 – is daartoe een versterking van de organisatie voorzien.

Producten en diensten werden verder geprofessionaliseerd, een overgebleven publiekstaak (debatten) is beëindigd.

Energie werd gestoken in de ontwikkeling van plannen voor de periode 2005-2008. De beoogde verhuizing van het bureau naar Delft beleefde een moeilijk jaar vanwege procedurele

belemmeringen ter plaatse, die gelukkig aan het eind van het verslagjaar konden worden weggenomen.

Bestuur en medewerkers hebben met grote inzet gewerkt aan de versteviging en ontwikkeling van het Erfgoedhuis.

Mocht u naar aanleiding van dit Jaarverslag vragen hebben, dan bent u daartoe van harte welkom bij ons. U kunt ook de publieksversie opvragen via de website www.erfgoedhuis-zh.nl.

Andries Ponsteen,
directeur

1 SAMENVATTING

Algemeen

Het jaar 2003 werd op hoofdlijnen gekenmerkt door:

- concentratie op de core business: de afzet van producten en diensten
- ontwikkeling van de strategie voor de volgende fase van het EGH (2005-2008)
- evaluatie van het Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie
- toename van externe uitstraling en bekendheid
- toename van acquisitie van projecten en opdrachten
- toename interdisciplinaire producten en diensten
- marktverkenningen
- verhoging kwaliteit van producten en diensten
- extra productiviteit door meerjarige projecten
- bijzondere initiatieven

Concentratie op de core business: de afzet van producten en diensten

In 2003 namen de organisatorische werkzaamheden die voortvloeiden uit de fusie zoals boven genoemd, af, waardoor EGH zich kon concentreren op de kerntaak: het leveren van ondersteunende producten en diensten voor het Zuid-Hollandse erfgoed. Publiekstaken werden afgebouwd (debatreeks). De omvang van de output was in grote lijnen gelijk aan die van 2002.

Ontwikkeling strategie voor volgende fase van het EGH (2005-2008)

Bestuur en bureau ontwikkelden plannen voor de verdere ontwikkeling van het EGH in de periode 2005-2008. Daartoe werd een strategienotitie *Het Verhaal van Zuid-Holland* vervaardigd, die aan de Provincie Zuid-Holland en de partners in het EGH werd overhandigd. Ook werd samen met de Provincie en zusterinstelling *Kunstgebouw* een brainstorm gehouden over de toekomstige taken ten aanzien van cultuur van zowel de provinciale overheid als dito culturele instellingen.

Evaluatie van het Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie

Conform de samenwerkingsovereenkomst die aan het Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie ten grondslag ligt werd in 2003 door de partners daarvan het Steunpunt geëvalueerd. De conclusie was, dat het werk van het Steunpunt gecontinueerd moet worden. Het Steunpunt zou ook archeologische expertise moeten gaan bieden.

Toename van externe uitstraling en bekendheid

Het EGH was in 2003 meer in de publiciteit dankzij inspanningen van de afdeling public relations. Ook door evenementen in het kader van enkele grootschalige projecten (zoals *Jaar van de Boerderij, Geest en Grond, Verhalen van Steden*) ontstond externe uitstraling. Vergroting van bekendheid van het werkveld met EGH blijft een doel voor de komende jaren.

Toename van acquisitie van projecten en opdrachten

Er werden meer opdrachten en projecten verworven. Dat gold bijvoorbeeld voor het Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie en de afdelingen erfgoededucatie en musea. De laatste kon een belangrijke voorlopige opdracht voor inspecties van de Haagse Gemeentemusea verwerven.

Het aantal projecten steeg naar 27. Daarbij zijn enkele grootschalige projecten. De meerderheid betreft projecten die zich richten op realisering van concrete producten of diensten zoals: lespakketten, conferenties, publicaties, exposities en manifestaties.

Een aantal meerjarige projecten zal op 31 december 2004 eindigen. Voorbereidingen voor acquisitie van nieuwe meerjarige opdrachten/projecten werden getroffen.

Toename interdisciplinaire producten en diensten

Door dwarsverbanden tussen de verschillende disciplines ontstonden meer interdisciplinaire producten en diensten. Genoemd kunnen worden: inschakeling van monumentenwachters bij lessen monumentenzorg, verbreding van cursorische activiteiten voor musea naar andere erfgoedinstellingen, de website, projecten als *Verhalen van Steden, Jaar van de Boerderij 2003, Geest en Grond*.

Marktverkenningen

Er werden marktverkenningen in verschillende erfgoedsectoren verricht. Eén betrof een haalbaarheidsonderzoek naar een provinciaal erfgoedmagazine, waarvan de uitkomsten negatief

waren. De andere - onder meer betreffende een cultuurtoeristische museumgids, de behoefte aan ondersteuning t.a.v. conservering en behoud van collecties - lieten potentieel zien. Dat geldt ook voor de Monumentenwacht waar in verschillende steden/gemeenten sterke groeikansen voor het aantal abonnees werden geconstateerd en geboden. Binnen de capaciteit van de huidige ontwikkelingsfase (2000-2004) kan EGH deze verruiming van de afzet niet realiseren.

Verhoging kwaliteit van producten en diensten

De bedrijfs capaciteit kon meer op de output van producten en diensten worden geconcentreerd. Daardoor kon worden gewerkt aan de kwaliteitsverhoging van de output. Bijvoorbeeld bij de Monumentenwacht waar de zogenaamde 'uniforme' rapportage werd ingevoerd. Deze wijze van onderhoudsadvies is niet alleen landelijk gestandaardiseerd, maar biedt de klant systematischer en uitgebreider informatie, ook door digitale foto's. Andere producten konden eveneens verder geprofessionaliseerd worden, zoals de website, de publicaties en bepaalde vormen van consultancy voor erfgoedinstellingen.

Extra productiviteit door meerjarige projecten

Meerjarige projecten zorgden voor extra productiviteit. Het ging om: *Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland, Verhalen van Steden, Geest en Grond, Varend Erfgoed, Musip en Museumregistratie.*

Bijzondere initiatieven

Bijzondere initiatieven waren het ontwikkelen van een plan voor een internet Geschiedenisbank voor historische verenigingen. Deze zou in 2004 operationeel moeten worden. Ook speelde het EGH een voortrekkende rol bij de vorming van zogenaamde regionaal Historische Centra. Samen met zusterinstelling *Kunstgebouw* werd de conferentie *Wat is.....& wat kan zijn* over cultuureducatie georganiseerd.

Bedrijfsmatig/organisatorisch

Bedrijfsmatig/organisatorisch waren er de volgende ontwikkelingen:

- aanpassing stelsel verantwoording subsidies Provincie Zuid-Holland
- afwijzing verzoek verhoging boekjaarsubsidie 2004 EGH
- nieuwe deelnemers aan Erfgoedhuis
- voorbereiding herhuisvesting

Aanpassing stelsel verantwoording subsidies Provincie Zuid-Holland

Op aanwijzing van de Provincie Zuid-Holland moesten de grondslagen voor verantwoording van het financiële resultaat van projecten worden aangepast. Deze wijziging is in de voorliggende jaarrekening toegepast.

Afwijzing verzoek verhoging boekjaarsubsidie 2004 EGH

Vooruitlopend op de lange termijn ontwikkeling diende het EGH in 2003 bij de Provincie Zuid-Holland een boekjaarbegroting 2004 in, die voorzag in een relatief lichte uitbreiding van taken en menskracht van EGH. De PZH liet informeel weten daarop niet te kunnen ingaan, waarop EGH in de gelegenheid werd gesteld zijn begroting 2004 in december op basis van de bestaande boekjaarsubsidie van PZH in te dienen.

Nieuwe deelnemers aan Erfgoedhuis

Nieuwe provinciale koepels die verzochten zich te mogen aansluiten bij het EGH waren: de Boerderijstichting Zuid-Holland en de Stichting Geschiedschrijving Holland. Daardoor steeg het aantal partners dat EGH faciliteerde naar zeven. De Kastelenstichting Holland en Zeeland gaf te kennen vanaf 2004 van faciliteiten af te zien, maar meer op inhoudelijk gebied te willen samenwerken.

Vorbereiding herhuisvesting

De voorbereidingen op de herhuisvesting van het EGH in het Meisjeshuis te Delft liepen vertraging op door procedurele belemmeringen voor de renovatie van dit pand. Dankzij gezamenlijke inspanningen van allerlei betrokkenen ter plaatse en van EGH konden deze aan het eind van het verslagjaar weggenomen worden. Overeengekomen werd dat het EGH op 1 december 2004 het genoemde gebouw zal betrekken.

Kaders

Alle activiteiten werden uitgevoerd binnen het kader van door het bestuur vastgestelde Strategienotitie 2003 en de Begroting en het Activiteitenplan 2003.

Toekomst

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland voorziet – zo is ook in 2003 gebleken – in groeiende behoefte aan ondersteunende producten door erfgoedbeheerders en – gebruikers. De vraag naar zijn expertise en service stijgt.

De Provincie Zuid-Holland, als belangrijkste subsidiënt van het EGH, bereidt momenteel haar nieuwe meerjarenbeleid 2005-2008 voor, neer te leggen in een Cultuurplan.

Bestuur, directie en medewerkers hebben voor deze nieuwe fase een Ambitieplan *Het Verhaal van Zuid-Holland* vervaardigd, dat bestemd is voor de voornaamste subsidiënt en de afnemers. Daarin wordt beschreven hoe EGH zich de komende jaren verder kan ontwikkelen.

Een publieksversie van dit verslag is te verkrijgen via de website www.erfgoedhuis-zh.nl.

2 MONUMENTENWACHT

Monumentenwacht: onafhankelijk onderhoudsadvies

De Monumentenwacht verricht bouwkundige inspecties van monumenten en beeldbepalende panden. De bevindingen worden vastgelegd in een statusrapport dat de abonnee kan gebruiken bij overleg met subsidiegever, aannemer of loodgieter. De Monumentenwacht dankt zijn sterke marktpositie aan alom erkende onafhankelijkheid, objectiviteit en deskundigheid.

De Monumentenwacht is in het Erfgoedhuis een afdeling met eigen taken, eigen externe uitstraling en grote mate van zelfstandigheid.. De Monumentenwacht staat onder leiding van hoofd Monumentenwacht Boudewijn Boelens, die tevens adjunct-directeur van het Erfgoedhuis is.

Personeel, arbeidsomstandigheden, veiligheid

Er zijn 10 wachters werkzaam, die in 6 zelfsturende teams opereren. Daarvan werken er drie van huis uit, twee vanuit het depot Leiden en één vanuit Den Haag.

Op het bureau werken 5 medewerkers, soms met tijdelijke versterking. Functiebeschrijving en – waardering van alle wachters werd opnieuw vastgesteld. Hiertegen werden twee zienswijzen ingediend, de andere zijn vastgesteld.

De wachters Patrick Jansen en Ruud Baak volgden de *opleiding restauratiemedewerker* van de Hogeschool Brabant. Begeleiders waren de eerste wachters Leo Bredie en Piet van Roon. De Monumentenwacht behield de kwalificatie van *Leerbedrijf*.

Bas Deelen en Jos van Leeuwen namen deel aan een cursus *Risico-inventarisatie van molens*. OP 28 november werd deelgenomen aan de Landelijke Technische Dag in Arnhem.

In het verslagjaar werd veel aandacht besteed aan de consequenties van de Wet Arbeidsomstandigheden op het inspectiewerk. Er werd een werkoverleg geheel aan deze materie gewijd, waarbij twee deskundigen van de Federatie Monumentenwacht Nederland aanwezig waren. Er werden in 2003 geen (bijna-) ongevallen gerapporteerd. In het kader van deelname aan het zogenaamde landelijke KDA-Traject (Kwaliteit Databeheer Arbeidsomstandigheden) heeft een nulmeting plaatsgevonden.

Inspecties, abonnementen, tarieven

Klanten van Monumentenwacht zijn beheerders of eigenaren van monumenten of beeldbepalende panden. Inspecties daarvan vormen de reguliere werkzaamheden. In toenemende mate wordt Monumentenwacht gevraagd een veiligheidsplan te maken. De tarieven voor inspectie- en rapportage-uren bleven op het niveau van 2002.

Externe relaties, klanten, klachten

Behalve contacten met abonnees voor haar reguliere werkzaamheden onderhoudt de Monumentenwacht ook relaties met potentiële klanten, gemeenten en dergelijke. Een aantal gemeenten neemt bepaalde diensten af of heeft daartoe in 2003 gesprekken gevoerd (Den Haag, Leiden, Leiderdorp, Bodegraven, Dordrecht, Capelle aan den IJssel). Met

Leiden werd de discussie over SOT-panden (Subsidie-Op-Termijn) afgerond. Voorts zijn er betrekkingen met onder meer de Rijksgebouwendienst, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en het Bisdom Rotterdam. Begonnen is aan de laatste de rapporten digitaal aan te leveren.

Er werden 8 klachten geregistreerd.

Andere activiteiten

In het kader van het interdisciplinaire karakter van het Erfgoedhuis was Monumentenwacht ook actief op andere fronten. Onder meer op 13 september op de Open Monumentendag te Delft, Leiden, Dordrecht, Leiderdorp en Pijnacker. Verder bij een aantal projecten erfgoededucatie (erfgoed op school). Zie ook onder de betreffende hoofdstukken. TV West en TV Rijnmond maakten in september een documentaire over Monumentenwacht voor het programma *Vernis* waarin de wachters Leo Bredie en Patrick Jansen optraden.

Bedrijfsmatige aspecten

In verband met certificering en landelijke vergelijkbaarheid van cijfers verlangt Federatie MWN van alle Monumentenwachten een uniforme rapportage. Deze nieuwe systematiek leidt de eerste keer tot meer inspectie-uren en met name meer rapportage-uren. Er is in de loop van het jaar een behoorlijke achterstand in de inspecties ontstaan.

Er is geïnvesteerd in uitbreiding van de Transscope black boxes met GPS- en GSM-modules, zodat de rittenadministratie voldoet aan de eisen van de Belastingdienst en vanuit het bureau inleesbaar is. Dit systeem moet nog verbeterd worden. Er werd een Mercedes Sprinter besteld voor team 3. Door problemen met de integratie van de automatisering (Access en Globe) ontstond achterstand in aanmaning van debiteuren.

Federatie Monumentenwacht Nederland

In 2003 bestond Monumentenwacht Nederland 30 jaar. Tijdens de viering van dit jubileum met externe relaties op 10 juni te Utrecht werd onder meer het federatieve project Kwaliteitsimpuls afgerond. Ook gaf de Federatie haar visie op de positie van Monumentenwacht in het komende instandhoudingbeleid van de RDMZ. Op 12 juni werd het lustrum met de medewerkers gevierd. In november werd de heer J. ter Veldhuis tot voorzitter benoemd als opvolger van de heer K. Jansen.

De heer Boelens nam eind 2003 afscheid als voorzitter van het Landelijk Managementteam FMWN.

Talrijke onderwerpen die van invloed zijn op het werk van ook de Monumentenwacht in

Zuid-Holland werden door het LMT behandeld. Daaronder: Onderhoudswijzer voor de Boerderij (Jaar van de Boerderij 2003), Risico-inventarisatie van molens e.a.

3 PROVINCIAAL STEUNPUNT MONUMENTENZORG EN ARCHEOLOGIE

Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie (PSMA)

Het steunpunt is een eenheid binnen het Erfgoedhuis met een zelfstandig karakter en eigen gezicht. In 2003 werd daartoe een eigen huisstijl ontwikkeld die past binnen die van het Erfgoedhuis. De aansturing geschiedt onder verantwoordelijkheid van coördinator Onno Helleman en een eigen Projectgroep. De Projectgroep vergaderde op 6 maart, 3 juli en 11 september. Zie voor samenstelling van de Projectgroep op 31 december 2003 het hoofdstuk 'Gegevens en kerncijfers'.

Er is een afzonderlijk jaarverslag van het Steunpunt te krijgen.

Evaluatie 2000-2004

Conform de overeenkomst tussen de partners van het Steunpunt werd in 2003 het PSMA geëvalueerd. Dat gebeurde aan de hand van door partijen ingebrachte ijkpunten in een bijeenkomst op 8 april onder leiding van oud-voorzitter Dirk Boonstra. De voornaamste conclusies, die ook schriftelijk zijn neergelegd, waren:

- het Steunpunt heeft zich goed ontwikkeld qua taken en uitstraling
- de steunfunctie archeologie moet versterkt worden door aantrekking van deskundige menskracht
- de samenwerking tussen partijen behoeft verbetering
- de structuur waarin het Steunpunt is ingebed (die van het Erfgoedhuis) voldoet goed.

De resultaten van deze evaluatie zijn ter beschikking aan de deelnemende partners gesteld, evenals aan degenen die de evaluatie van het landelijke netwerk verzorgen.

Kerntaken

Het Steunpunt richt zich voor alles op zijn kerntaken: overleg (Bouwplanoverleg, Cultureel Plan Overleg, Beleidsoverleg, regionaal overleg) en consultancy voor gemeenten.

Voor het *Bouwplanoverleg* houden regioconsulenten van de RDMZ en het Steunpunt elke dinsdag spreekuur in het Erfgoedhuis. Er werden 20 plannen besproken. De coördinator van het PSMA neemt deel aan het *Cultureel Plan Overleg* Provincie Zuid-Holland. Er vonden 8 bijeenkomsten plaats.

Er vond verschillende malen *beleidsoverleg* plaats tussen Steunpunt, Provincie, RDMZ en de provinciale welstandsorganisatie *Dorp, Stad en Land*. Zo werd op 22 april een brainstorm gehouden met de Provincie Zuid-Holland over de externe communicatie van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur en op 24 oktober overleg over de taken van het Steunpunt t.a.v. archeologie. Ook werden enkele sessies gewijd aan het Provinciaal Restauratie Uitvoeringsprogramma. In de regio's Duin- en Bollenstreek, Hoeksche Waard en Westland participeert het Steunpunt in een *regionaal overleg monumentenzorg* of ondersteunt dit. Hieraan nemen gemeenten en verschillende organisaties deel. Er vonden in 2003 meerdere bijeenkomsten plaats.

Voor verschillende gemeenten en de Provincie Zuid-Holland werden *consultancy* werkzaamheden verricht. In 9 gemeenten werden werkbezoeken afgelegd.

Van de *helpdesk* wordt in toenemende mate gebruik gemaakt door gemeenten en particulier initiatief.

Opdrachten, diensten

Landelijk worden de monumenten die in het bezit zijn van de NS geïnventariseerd, zodat deze objecten beter beschermd kunnen worden. Het PSMA fungeert als hoofdaannemer van deze opdracht voor de provinciale steunpunten.

Het Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie heeft verder gezorgd voor distributie op vijf plaatsen van de zogenaamde 'Atlas Mobiel', een expositie gebaseerd op de Cultuurhistorische Waardenkaarten van de PZH. Samen met de consultant erfgoededucatie werd een traject voor omgevingsgeschiedenis op basis van deze kaarten ontwikkeld.

Voor de Gemeente Wassenaar werd een gemeentelijke monumentenverordening e.a. opgesteld. Een Gemeentelijk Restauratie- en Uitvoeringsprogramma werd in opdracht van Schoonhoven vervaardigd. Voor Wassenaar en 's-Gravenzande werden subsidiabele restauratiekosten berekend .

Project 'Geest en Grond'

Het Steunpunt fungeert als projectorganisatie voor *Geest en Grond*, een meerjarig project gericht op de culturele planologie in de Duin- en Bollenstreek. Bureau Hans Venhuizen is opdrachtnemer. Voor het projectbureau werd behuizing gevonden in een dépendance naast het Museum De Zwarte Tulp te Lisse. Deze werd op 21 januari feestelijk geopend door ir. M. Houtman, toenmalig gedeputeerde PZH. Het project kende in 2003 onder meer de volgende activiteiten:

- uitgave van een startbrochure
- inventarisatiesessies (5) met betrokkenen uit de streek en deskundigen
- twee publicaties (o.m. over de inventarisatie)

- een viertal vervolgonderzoeken
- de start van een kunstproject (inclusief excursie en reizende expositie)
- een symposium op 20 september over de resultaten van de inventarisatie
- openstelling van een drietal internationale prijsvragen. Uit 19 landen kwamen inzendingen.

Van het project is een uitgebreid verslag beschikbaar. Zie ook: www.geest-en-grond.nl.

Projecten 'Westvaart' en 'Oude Rijn doet nieuwe zaken'.

Het PSMA ontwikkelde in het kader van de gebiedsvisie op het Land van Wijk en Wouden het project *De Westvaart*, een nieuwe molengang in cultuurhistorisch landschap. Bedoeling is te komen tot een verantwoorde inrichting van deze wetering in de Oude Rijnzone en het ontwerpen van een nieuwe molen. In 2003 werd een eerste deel van de benodigde financiën geworven.

Ook heeft het Steunpunt een notitie gemaakt met cultuurhistorische uitgangspunten voor ruimtelijke ontwikkelingen in de Oude Rijnzone en heeft het zich sterk gemaakt voor deze waarden. Daartoe werd een project opgezet, dat inmiddels in het kader van Belvédère financiële steun verworven heeft.

Externe contacten en vertegenwoordiging

Het Steunpunt nam deel aan het *Landelijk Overleg Steunpunten* van de RDMZ en het *Steunpuntenoverleg* van de directeuren en coördinatoren van de steunpunten. Het laatste had viermaal plaats. Er werd meegewerkt aan de evaluatie van het Landelijk Steunpuntennetwerk, waarvan het eindrapport in november 2003 verscheen. De voornaamste conclusie daarvan is dat de steunpunten hun taken goed uitvoeren.

Namens de steunpunten nam de coördinator deel aan de Programmacommissie van de landelijke cursus *Monumentenzorg in de Praktijk* en aan de Raad van Advies van de *Nederlandse Restauratiebeurs*. Ook had hij zitting in de Klankbordgroep Digitalisering CHS Zuid-Holland en de Projectgroep *Cultuurhistorische Impuls Duin, Horst en Weiden*.

Intern participeerde het Steunpunt in de Werkgroep *Jaar van de Boerderij 2003*, in het *Stafoverleg* en in het *Managementteam* en in de voorbereiding en organisatie van de Erfgoedhuis-serie *Erfgoed Ontmoet*.

Samenwerking

Het PSMA verzorgde een gastcollege in de cursus *Cultuurhistorie en Ruimtelijke ordening*, werkte mee aan de NCM Contactavond over *Cultuurhistorische Waardenkaarten* op 24 november in het Erfgoedhuis en leverde een belangrijk aandeel in de cursus *Actualiteiten en Ontwikkelingen 2003* op 30 oktober te Hardinxveld-Giessendam. Op 10 april verzorgde het PSMA samen met de PZH in het Erfgoedhuis een studiedag rond de CHS. Input werd geleverd voor de TV serie *Van Texel tot Tiengemetten* die door Landschapsbeheer Zuid-Holland werd voorbereid.

Personeel, bijscholing

De formatie omvatte per 31 december van het verslagjaar 2,09 FTE. Consulents en coördinatoren namen deel aan verschillende vormen van interne of externe bijscholing, onder meer congressen en symposia binnen de provincie.

4 MUSEA

Sectie musea

In het Erfgoedhuis fungeert een informele sectie musea. Zij bestaat uit de algemeen museumconsulent Judith Tegelaers, de consulenten behoud / beheer Nina Duggen en registratie / documentatie Sandra Marsfelder, de projectmedewerkers Saskia Rutten, Maartje van Peijpe, Rosemarie Oei en secretariaat. De directieassistent (tevens algemeen museumconsulent) stuurt de sectie aan. De sectie werkt nauw samen met de Vereniging van Musea in Zuid-Holland.

Consultancy musea

Aan meer dan 100 musea werden in het verslagjaar adviezen-op-maat verstrekt. Deze betroffen praktisch alle aspecten van museaal beheer en beleid: personeelszaken, beleidskwesties, bestuur, vrijwilligers, aspecten van collectiebeheer en –behoud, medewerking aan de projecten MUSIP en Museumregistratie enzovoort.

Een intensieve vorm van ondersteuning is de consultancy-op-maat, uitgebreide adviezen met rapportage, vaak gekoppeld aan één of meer werkbezoeken, naar aanleiding van gerichte vragen door musea. Het ging in het verslagjaar om een aantal van ongeveer 25 instellingen. Ook werden in-companytrainingen verzorgd. Belangrijk waren de voorbereidingen voor

intensieve consultancy in Den Haag, waar de *Inspecties van de gemeentemusea* zullen worden overgenomen van de Landelijke Inspectie Cultuurbezit.

Scholing museummedewerkers

De sectie is verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van het scholingsaanbod van het Erfgoedhuis. De directieassistent (tevens algemeen museumconsulent) is coördinator van het totale cursusaanbod van het Erfgoedhuis. De drie consulenten waren docent bij één of meer cursussen, in een enkel geval ook van andere organisatoren.

Genoemd kunnen worden:

- Basiscursus *Het schrijven van een Collectieplan*
- Basiscursus *Registratie en Documentatie*
- Basiscursus *Behoud en Beheer*
- studiedagen *Nummeren van museale voorwerpen, Behoud Houtcollecties, Preventieve Fotoconservering*

Nieuw was: *Informatie op Museumlocatie*, een serie praktijkbijeenkomsten op de werkvloer. Onderwerpen daar waren: *AAT Thesaurus, erfgoededucatie* en *veiligheidszorg*. Een totaaloverzicht van de scholing is te vinden in het hoofdstuk 'Gegevens en kerncijfers'.

Publicaties

De sectie verzorgde een aantal publicaties of bereidde die voor. Te noemen vallen:

- *Peil Snel*, een quick scan voor collectiebeleid
- Artikelen in *Museumpeil*
- Twee hoofdstukken over *Licht en klimaat* in: Handbook for the conservation of textiles.
- Heruitgave van *Handreiking voor het schrijven van een collectieplan*
- *Factsheet* over kralen (i.s.m. ICN en Landelijke Textielcommissie)
- *Jaarboek 2002* van de Landelijke Textielcommissie
- Rapport *Conservering en registratie bij Zuid-Hollandse musea*, n.a.v. de daartoe gehouden enquête.

Projecten

In 2003 werd voor het laatst door het Erfgoedhuis een reeks debatten over actuele erfgoedthema's georganiseerd. het Erfgoedhuis heeft immers haar publiekstaken afgestoten. De museale sectie had in de voorbereiding en organisatie hiervan een groot aandeel. Zie verder

het hoofdstuk 'Scholing en Debat'. Ook trof de sectie voorbereidingen voor een project *Preventie CALAMITEITEN*, een netwerkaanpak voor erfgoedinstellingen.

Vereniging van Musea in Zuid-Holland

Aparte vermelding verdient de relatie met en ondersteuning van de Vereniging van Musea in Zuid-Holland. De Vereniging fungeert als klankbord van het Zuid-Hollands museumleven voor het Erfgoedhuis en de museale consultants. Daarnaast verzorgt het Erfgoedhuis het secretariaat van de Vereniging. Zie verder onder het hoofdstuk 'Partners'.

Externe contacten en vertegenwoordiging

De museumconsultanten maakten onder meer deel uit van:

- bestuur van het Landelijk Contact Museumconsultanten
- bestuur Textielcommissie Nederland
- klankbordgroep Inspectie Cultuurbezit
- landelijke werkgroep MUSIP van het LCM
- cursusoverleg LCM/NMV
- commissie Museumregister Noord-Holland
- redactie *Museumpeil*
- landelijke overleggen vakconsultanten van het LCM

De algemeen museumconsulent onderhoudt een aantal structurele internationale contacten, onder meer met Vlaamse museumconsultanten.

Project MUSIP

Gedurende drie jaar worden gegevens van museale deelcollecties in Zuid-Holland verzameld en in een landelijk geüniformeerde database ingevoerd. Ook wordt de cultuurhistorische waarde van de collecties bepaald. Het Erfgoedhuis richt zich daarbij op de eerste plaats op de leden van de Vereniging van Musea in Zuid-Holland en de musea die (voorlopig) zijn opgenomen in het Landelijke Museumregister. Musea in Den Haag en Rotterdam vallen voorshands buiten het project. Voor de inventarisatie werd de provincie in clusters en regio's verdeeld. De werkzaamheden in 2003 werden verricht door projectmedewerkers Saskia Rutten en Rosemarie Oei. De inventarisatie wordt op locatie uitgevoerd. Er is een begeleidingscommissie die bestaat uit:

- mevrouw L. Peeperkorn, directeur Belasting en Douane Museum Rotterdam
- I. van Zuylen, beleidsmedewerker Provincie Zuid-Holland
- H. Heijmans, directeur Techniek Museum Delft

- J. van der Voort, adviseur bij Rijksbureau Kunsthistorische Documentatie

Per 2003 werden de collecties van 75 musea geïnventariseerd, de database omvatte op 31 december 2003 761 deelcollecties. Er werd onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van ontsluiting en beheer van de gegevens na 2004.

Project Museumregistratie

Het project Museumregistratie voorziet in het invoeren van musea in Zuid-Holland in het Landelijk Museumregister. Dit is een intensief proces waarbij kandidaat-musea worden ondersteund bij het voldoen aan de hoge kwaliteitscriteria die het Museumregister stelt.

Projectmedewerkster

Maartje van Peijpe zorgde voor de voorlichting, werving en ondersteuning van aanvragende musea. Zij bracht daartoe werkbezoeken aan een aantal musea, hield rondes en analyseerde ingediende verzoeken. Ook verzorgde zij het secretariaat van de Provinciale Commissie Museumregistratie Zuid-Holland die de beoordeling van aanvragen voorlegt aan de landelijke stichting Museumregister.

In 2003 werd op 20 februari tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Wereldmuseum te Rotterdam aan 9 musea de bij de Registratie behorende officiële bescheiden uitgereikt. In het najaar werden nog eens 5 musea toegelaten tot het Museumregister. De Commissie kwam bijeen op 16 oktober. Aan de hand van de uitkomsten van deze bijeenkomst kon een feestelijke uitreiking in februari 2004 worden voorbereid. Per 31 december 2003 was de stand van het project aldus:

- geregistreerde musea   53
- voorlopig geregistreerd   26
- afgewezen   9

5   GESCHIEDENIS

Consultancy historische verenigingen

In verband met ziekte van de consultant geschiedbeoefening werd vanaf oktober ad interim Johan Knoester voor een deel van het takenpakket aangesteld. Hij adviseerde en ondersteunde historische verenigingen, in het bijzonder de leden van het Platform Geschiedbeoefening.

Historische verenigingen die vanwege het einde van het *Hollands Historisch Magazine* geen informatiekanaal meer bezaten, konden hun info tijdelijk plaatsen op de Erfgoedhuis website. De tijdelijke consultant verzorgde een presentatie op 15 november voor een aantal historische verenigingen uit Utrecht en Noord-Holland.

Scholing

De geplande cursus *Op zoek naar verborgen schatten* kon, mede vanwege genoemde ziekte, geen doorgang vinden.

Publicaties

De tijdelijke consulent werkte mee aan de totstandkoming van de laatste jaargang van het *Hollands Historisch Magazine*. Ook verzorgde hij de productie van de Erfgoedhuis-uitgave *Op zoek naar een biografisch portret uit het verleden*. Auteur was Kees van der Wiel. Het boekje werd gepresenteerd op 9 september in Krimpen aan den IJssel en uitgegeven door Uitgeverij Verloren. Kritieken op het boekje zijn lovend. Zie ook onder 'Projecten'.

Geschiedenisbank Zuid-Holland

Het Erfgoedhuis liet door dr. Thimo de Nijs een Plan van Aanpak ontwikkelen voor een Geschiedenisbank Zuid-Holland die bij het Erfgoedhuis ondergebracht zou moeten worden. Deze internetbank voorziet in de mogelijkheid van een zelfstandig te beheren deel door historische verenigingen en een deel waarin allerlei databases beschikbaar komen. Voor de Geschiedenisbank werd een financieel beroep gedaan op de Provincie Zuid-Holland, dat nog niet is gehonoreerd.

Platform Geschiedbeoefening

Op 9 september vond de jaarlijkse Contactdag van het Platform plaats in Streekmuseum De Cripenerhof. Er waren 50 aanwezigen. Het boekje *Op zoek naar een biografisch portret uit het verleden* werd ten doop gehouden. Er waren twee presentaties over de voors en tegens van regionale samenwerking. Daarnaast werd de opzet van de *Geschiedenisbank Zuid-Holland* getoond en besproken.

Regionaal Historische Centra

Regionaal Historische Centra zijn beoogde verbanden op regionaal niveau van archieven, historische verenigingen en andere verwante organisaties. Zie verder onder 'Archieven'.

Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen

De consulent archieven Tamara van Zwol ondersteunde het bestuur van de Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen. Het bestuur kwam in 2003 4 keer bijeen. Zie hoofdstuk 'Partners'.

Consultancy

De consulent stond verschillende archieven (en andere erfgoedinstellingen) met raad en daad bij, het betrof onder meer vragen over publieksbenadering, scholing en samenwerking. Werkbezoeken werden gebracht aan de archieven van Rotterdam, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Naaldwijk, Delft, Zoetermeer, Wassenaar, Nationaal Archief in Den Haag.

Regionale Historische Centra

Regionaal Historische Centra zijn beoogde verbanden op regionaal niveau van archieven, historische verenigingen en andere verwante organisaties. Het Erfgoedhuis heeft een voortrekkersrol t.a.v. de vorming daarvan. Eén belangrijk RHC moet het zogenaamde *RHC Zuid-Holland* worden, dat gebaseerd is op ontsluiting en gebruik van het voormalig Rijksarchief in Zuid-Holland. In 2003 werden een aantal regioconferenties door de consulent georganiseerd, waar allerlei betrokkenen (bestuurders, instellingen en verenigingen) van gedachten wisselden over RHC-vorming in hun gebied. De directeur Erfgoedhuis zat een aantal van deze bijeenkomsten voor. Er werden conferenties gehouden in:

- Rotterdam (Rijnmond)
- Kinderdijk (Zuid-Holland/Zuid)
- Lisse (Zuid-Holland/Noord)
- Alphen aan den Rijn (Zuid-Holland/Oost)
- Delft (Haaglanden) (werkgroep)

Verslagen van deze bijeenkomsten zijn beschikbaar op de website van het Erfgoedhuis. Het Erfgoedhuis begeleidt en stimuleert ook het vervolg van deze bijeenkomsten, veelal bestaand uit werkgroepen die concrete werkzaamheden plannen.

Het Erfgoedhuis nam deel aan de ambtelijke werkgroep die de vorming van het RHC Zuid-Holland voorbereidde. Het deed een voorstel tot grotere betrokkenheid van het Erfgoedhuis in dezen, dat eind 2003 gehonoreerd werd. Uitwerking daarvan wacht in 2004.

Nationaal Overleg Regionale Audiovisuele Archieven

Het Erfgoedhuis verzorgde het secretariaat van deze werkgroep. Zij kwam 4 keer bijeen.

Projecten

Het *Inhaalproject Conservering Audiovisuele Projecten* zorgt voor een inhaalslag voor de conservering van een aantal audiovisuele archieven. Deelnemers zijn de archieven van Leiden, Schiedam, Zoetermeer, Dordrecht, Vlaardingen, Hollands Midden en het archief van het Nederlands Danstheater. De consultant coördineert dit. Zo bewaakt zij de voortgang, de financiële aspecten zorgt zij voor conservering door één firma.

7 ERFGOEDEDUCATIE

Steunfunctie erfgoededucatie: belangrijk onderdeel Erfgoedhuis

De steunfunctie erfgoededucatie is een belangrijk onderdeel van het dienstengamma van het Erfgoedhuis. Erfgoededucatie vormt immers bij uitstek de brug naar interdisciplinaire producten en diensten. Daarnaast is er bij scholen en erfgoedinstellingen sterke behoefte aan ondersteuning die recht doet aan het bijzondere karakter van erfgoededucatie en de eigen positie die het op scholen inneemt.

Dankzij de fulltime aanstelling van consultant erfgoededucatie Thea de Langen kon de consultancy van het Erfgoedhuis op dit gebied worden geïntensiveerd.

Scholen, erfgoedinstellingen en andere instanties deden dan ook veelvuldig een beroep op de consultant voor advies, voorlichting, bemiddeling, de ontwikkeling van lesproducten en algemene informatie over erfgoed en educatie. De behoefte aan deze ondersteuning bewoog zich in het verslagjaar in stijgende lijn. Voor een overzicht zie hoofdstuk 'Gegevens en kerncijfers'.

Voorlichting

In januari verscheen de eerste brochure met een overzicht van lesmateriaal en –projecten voor zowel basis- als voortgezet onderwijs. De brochure is zo vormgegeven dat zij kan fungeren als insteekmapje voor telkens nieuw en recent materiaal.

Cursussen

De consulent verzorgde een cursus *Terug naar school* en werkte verder mee aan de reeks erfgoeddebatten van het Erfgoedhuis.

Bemiddeling Voortgezet Onderwijs

Samen met Kunstgebouw verzorgt het Erfgoedhuis de bemiddeling cultuureducatie voor Voortgezet Onderwijs. Daartoe worden in regio's zogenaamde Platforms Cultuureducatie ingericht, waarin lokale en regionale betrokkenen (gemeenten, scholen en instellingen) samenwerken. In 2003 konden deze platforms daadwerkelijk tot stand komen in Goeree en het Westland. In de Hoeksche Waard, Alblasserwaard en Rijnstreek werden intensieve voorbereidingen getroffen. KGB verzorgt de coördinatie. Tussentijds werd met KGB de onderlinge samenwerking geëvalueerd, bepaalde aspecten daarvan werden verbeterd.

Samenwerking cultuureducatie Primair Onderwijs

Samen met KGB werd op 23 oktober in Capelle aan den IJssel de werkconferentie over Cultuureducatie in het Primair Onderwijs 'Wat is.....& wat kan zijn' georganiseerd. Deze werd zeer goed bezocht door onder meer directies van scholen, vertegenwoordigers van instellingen en kader uit de gemeenten.

Projecten en lesmateriaal

Door middel van ontwikkeling en financiering van educatieve projecten kon een substantieel aanbod erfgoededucatie voor scholen gecreëerd worden. Deze projecten werden in een aantal gevallen door de consulent geïnitieerd en door opdrachtnemers en projectmedewerkers uitgevoerd. Soms ging het om deelname aan aanbod van anderen. Alle projecten leverden goed en duurzaam lesmateriaal op, in de vorm van lesbrief, geografische kaart, leskist, onderwijskrant, maquettes en dergelijke. Het Erfgoedhuis voorziet met deze taak in de lacune van goed onderwijsmateriaal voor erfgoededucatie.

Het ging om:

- *Dubbelportret Krimpenerwaard* (lespakket, tentoonstelling, handleiding)
- *Waterpas* (bezoek aan gemaal, lesbrief)
- *Waterdagen 2003* (tocht met varend erfgoed)
- *Hoe oud is deze Boerderij?* (bezoek aan boerderijen, lesbrief)

- *Romeins Zuid-Holland* (lespakket, kaarten, tentoonstelling)
- *Oude Kern Nieuwe Eeuw* (lespakketten video's geschiedenis Den Haag, Leerdam , Schoonhoven)
- *Delta 2003* (deelname aan onder meer scholierenkrant bij herdenking Watersnood 1953, lespakket BO/VO)
- *Streetwise* (archieefbezoek, handleiding leerlingen en docenten; o.a. behorend bij het Erfgoedhuis-project *Verhalen van Steden*)
- *Museummakers* (jongeren en museum)
- *Op stap met Jet en Jan – Jong in 1910* (van Erfgoedhuis Utrecht)
- *Inspecteur Steengoed* (pilot project VMBO monumentenzorg, samen met afdeling Monumentenwacht)
- *Terug naar de Toekomst* (leskist monumentenzorg, 'première' in Zuid-Holland)
- *Tijdcode* (input voor project van PJ Partners)

Externe contacten, vertegenwoordiging e.a.

De consulent nam deel aan het landelijke overleg van collega's erfgoededucatie van Erfgoed Actueel. Zij verzorgde een aantal presentaties, lezingen, artikelen (onder meer in *Oud Nieuws*) en andere voorlichtende activiteiten t.a.v. de erfgoededucatieve mogelijkheden van het Erfgoedhuis.

8 COMMUNICATIE EN VOORLICHTING

Voorlichting en public relations

Er waren goede resultaten van de inspanningen op het gebied van voorlichting en marketing door medewerkster PR Evelien Masselink. De directeur werd geïnterviewd voor *MM Nieuws* en de *Cultuurbaarbaar* (samen met de medewerkster PR). De consulent erfgoededucatie kwam aan het woord in de provinciale krant *Actieprogramma Cultuurbereik*, de *Goudsche Krant* interviewde een medewerkster. Het blad *Monumenten* plaatste een special over de Monumentenwacht, het *CNV-blad* schreef over het Erfgoedhuis, de directeur verzorgde een column in het maandblad van de *Laurens* te Rotterdam. Regionale kranten namen regelmatig persberichten van het Erfgoedhuis op.

TV West en TV Rijnmond maakten in september een documentaire over Monumentenwacht voor het programma *Vernis*.

Projecten als *Jaar van de Boerderij*, *Verhalen van Steden*, *Varen als Toen*, *Geest en Grond e.d.* haalden eveneens verschillende keren de publiciteit.

www.erfgoedhuis-zh.nl

In april 2003 werd de geheel vernieuwde website gelanceerd. De site wordt beheerd door medewerkster PR. De site werd steeds interactiever (e-mailen, bestellen en inschrijven, fotowedstrijd, discussieforum, bestanden raadplegen en downloaden). Door aanschaf van digitale camera's voor intern gebruik kon voor goed fotomateriaal gezorgd worden. Voortdurend wordt de site gelinkt aan andere, in zoekmachines wordt het Erfgoedhuis pro-actief opgenomen. Als gevolg van al deze inspanningen namen interactief gebruik en bezoek van de site voortdurend toe. Zie ook onder 'Gegevens en kerncijfers'.

Scholing

Door de medewerkster werd de cursus *Communicatie in het Museum* verzorgd.

Publicaties

De medewerkster public relations en communicatie verzorgde de volgende publicaties of werkte aan de productie daarvan mee:

- *Algemene Brochure Erfgoedhuis*
- *Idem Erfgoedwinkel Erfgoedhuis*
- *Cursusboekje 2004*
- *Brochure projecten erfgoededucatie 2004/2005*
- *Jaarverslag 2002*
- *Ambitieplan 'Het Verhaal van Zuid-Holland' 2005-2008*
- Heruitgave van *Handreiking voor het schrijven van een collectieplan*
- *Op zoek naar een biografisch portret uit het verleden*
- *Info op museumlocatie*

Marketing en marktonderzoek

Samen met Bureau Letty Ranshuijzen werd onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van / behoefte aan een provinciaal erfgoedmagazine. Conclusie van het onderzoek was dat afnemers behoefte hebben aan een provinciaal informatiekanaal, maar dat dit beter in de vorm van per discipline uitgegeven elektronische nieuwsbrieven (E-brieven) gestalte kan krijgen. Er werden voorbereidingen getroffen voor uitgave van E-brieven voor de sectie musea en de Monumentenwacht.

De medewerkster ondersteunde een enquête onder musea naar de staat van conservering en registratie in het Zuid-Hollandse. Ook verrichtte zij een haalbaarheidsonderzoek naar de uitgave van een zogenaamde *Museumkijkwijzer*, een cultuurtoeristische gids. De uitkomsten hiervan

waren voor wat betreft de deelname van Zuid-Holland musea positief, zodat het Erfgoedhuis een verzoek aan Provincie Zuid-Holland heeft gedaan om een pilot-uitgave mogelijk te maken.

Interne ondersteuning en communicatie

De medewerkster PR ondersteunde een aantal belangrijke bijeenkomsten en presentaties van het Erfgoedhuis, zoals de ondertekening van de huurovereenkomsten Meisjeshuis in Delft, de uitreiking van de Zuid-Hollandse Museumprijs 2002, uitreiking certificaten Museumregistratie, Open Monumentendag e.d..

Ook ondersteunde zij de werving voor cursussen en debatten en de activiteiten van de grotere projecten, zoals *Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland*. Daarnaast verzorgde zij, samen met de directeur, de interne personeelskrant 'Buizenpost' en de aansturing van het archief en de knipseldienst.

9 SCHOLING EN DEBAT

Scholing

Het Erfgoedhuis biedt een jaarprogramma aan van cursussen en kortlopende trainingen. Deze zijn bestemd voor professionals, maar ook voor bijvoorbeeld leden van historische verenigingen. In 2003 konden een aantal nieuwe cursussen worden ontwikkeld en uitgevoerd. In enkele gevallen moest een activiteit bij gebrek aan belangstelling worden afgelast. Voor een overzicht wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Gegevens en kerncijfers'.

Debatten

Ook in 2003 werd een debatreeks *Erfgoed Ontmoet* gehouden over uiteenlopende erfgoedonderwerpen. Het doel van deze serie openbare discussies over actuele ontwikkelingen was het verkrijgen van nieuwe inzichten.

De onderwerpen waren:

- *Matching van culturen* (afgelast)
- *Lezing volkscultuur*
- *Cultuur en Vermaak*
- *Nederland als bouwpakket*
- *Overstag met varend erfgoed*
- *Monumenten behouden: door ambacht of technologie?*
- *Een frisse wind: erfgoedopleidingen in Nederland.*

Voor een overzicht wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Gegevens en kerncijfers'.

10 PROJECTEN

Jaar van de Boerderij 2003

Het landelijk *2003 Jaar van de Boerderij* had als doel het behoud van gezichtsbepalende boerderijen en erven. Hun aantal daalde de afgelopen 50 jaar met bijna 100.000. In Zuid-Holland werden de activiteiten in dit kader voorbereid en gecoördineerd door projectmedewerker Lyanne de Laat. Zij stelde een *Activiteitenplan 2003* op en riep een *Werkgroep Jaar van de Boerderij Zuid-Holland* in het leven. Het *Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland* werd een succes: meer dan 100.000 mensen woonden de talloze manifestaties bij. Op 6 februari vond de Landelijke Opening plaats te Vlaardingen. De provinciale afsluiting door het Erfgoedhuis werd op 7 november gehouden te Nieuwendijk en op het eiland Tiengemeten. Van het *Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland* is een uitvoerig separaat verslag 'Oogst van het Jaar van de Boerderij 2003' te verkrijgen. Het project vond voor een groot deel plaats binnen het Actieprogramma Cultuurbereik van de Provincie Zuid-Holland.

Verhalen van Steden

Ruim 150 activiteiten in 20 categorieën en 12.000 deelnemers. Dat is de tussenbalans van *Verhalen van Steden*, het erfgoedproject dat Delft, Dordrecht, Gouda, Gorinchem, Leiden, Vlaardingen en Zoetermeer in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland sinds 2001 in het kader van het Actieprogramma Cultuurbereik ontwikkelen. Hierbij wordt door tentoonstellingen, publicaties, websites, stadswandelingen, voorstellingen, schoolprojecten, manifestaties en tal van andere activiteiten de eigen stadsgeschiedenis op verrassende en dynamische wijze onder de aandacht van een breed en nieuw publiek gebracht. De coördinatie berust bij het Erfgoedhuis en is in handen van Saskia Goëken.

In 2003 was alle aandacht gericht op het verder inhoud geven aan het bovengemeentelijke karakter van het project. In het voorjaar verscheen *Verhalen van Steden - effectrapportage*, de eerste kwantitatieve meting van alle tot dan bekende activiteiten. In juni werd een hernieuwd concept geformuleerd voor een gezamenlijk afsluitend project in 2004.

Gedurende de zomermaanden is in de zeven steden op locatie gewerkt aan de productie van een omvangrijke *Verhalen van Steden* freecards campagne, die in september werd gelanceerd. In dezelfde maand vond in de zeven gemeenten de presentatie plaats van het speciaal voor *Verhalen van Steden* ontwikkelde lespakket 'Streetwise', waarin leerlingen uit het voortgezet onderwijs onderzoekend kennis maken met archiefdiensten. De belangstelling voor het project

was groot. Ook ging de speciale website www.verhalenvansteden.nl in het najaar de lucht in. Het project vond plaats binnen het Actieprogramma Cultuurbereik van de Provincie Zuid-Holland.

Varend Erfgoed

Dankzij een bijdrage van het Bureau Cultuurtoerisme van de Provincie Zuid-Holland kon in 2003 een aanvang worden gemaakt met de ondersteuning van varend erfgoed. Daartoe werd opdracht verstrekt aan het bureau 'Op Koers' van Coerd de Heer voor onder meer het ontwikkelen van cultuurhistorische tochten. Deze werden onder de titel *Varen als Toen* op 5 juli in Dordrecht ten doop gehouden door gedeputeerde E. van Heijningen.

Ook werd een Platform Varend Erfgoed bij het Erfgoedhuis ingericht waarin vertegenwoordigers van museumhavens, belangenverenigingen en andere nautische betrokkenen zitting hebben. Het Platform moet activiteiten ontwikkelen gericht op behoud, exploitatie en publieksbereik van varend erfgoed.

Van Gewest Tot Provincie

Onder deze titel werd in 2003 een project uitgevoerd dat onder meer voorzag in een tentoonstelling *Holland ze zeggen* bij de verschijning van de reeks *Geschiedenis van Holland*. Daarnaast werd geparticipeerd in de tentoonstelling *Hollands ABC* van de *Atlas van Stolk* te Rotterdam. Ook werd, samen met uitgeverij Verloren, een praktijkboek uitgegeven *Op zoek naar een biografisch portret in het verleden*. Tenslotte werd een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de productie van een boek over de waterhistorie van Holland. Zie ook onder 'Geschiedenis' en 'Partners'. Het project werd georganiseerd in het kader van de regeling *Erfgoed Bereikbaar* van het ministerie van OCW en de Provincie Zuid-Holland.

Erfgoed Bereikbaar

In het kader van de gelijknamige OCW-geldstroom werd het Erfgoedhuis in staat gesteld in 2003 een geïntegreerd extern relatiebestand te laten ontwikkelen. Ook kon een haalbaarheidsonderzoek worden gedaan naar een provinciaal erfgoedmagazine. Deze research werd verricht door Bureau Ranshuijzen. Tenslotte kon in het kader van *Erfgoed Bereikbaar* de Erfgoedhuis-website worden uitgebreid.

Museale projecten

Zie onder 'Musea'.

Projecten Culturele Planologie

Zie onder 'Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie'.

11 BESTUUR, PROJECTGROEP PSMA, PERSONEEL EN GEBOUW

Bestuur

Op 24 september werd afscheid genomen van Cees Goekoop, die vanaf de stichting van het Erfgoedhuis voorzitter is geweest. Hij werd opgevolgd door Rinus Houtman. Gerrit Verhoeven werd benoemd als secretaris. Kees Plaisier en Dorothé Wassenberg-Welp traden toe als bestuursleden. Voor de samenstelling van het bestuur zie onder 'Gegevens en kerncijfers'. Het bestuur kwam zes keer bijeen, onder meer in een speciale intervisiebijeenkomst met het oog op het gewenste meerjarenbeleid. Men besteedde in het verslagjaar onder meer aandacht aan:

- voorbereiding van herhuisvesting van het het Erfgoedhuis te Delft
- opstellen van meerjarenvisie Erfgoedhuis 2005-2008 'Het Verhaal van Zuid-Holland'
- begroting en activiteitenplan 2004
- jaarverslag en jaarrekening 2002
- vernieuwing bestuursprofiel

Projectgroep Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie

De Projectgroep verzorgde de aansturing van het Steunpunt. Zij kwam in 2003 drie keer bijeen, en stelde onder meer op: het Jaarverslag en Jaarrekening 2002, het Activiteitenplan en begroting 2004. Voor de samenstelling: zie Gegevens'.

Personeel

De omvang van het bureau nam toe met 2,88 FTE. Marleen van Loef verliet het bureau. Aangesteld werden: Rosemarie Oei, Tamara van Zwol, Thea de Vries en Chantal Coumans. Zie voor een overzicht van de totale formatie onder 'Gegevens en kerncijfers'. Op 19 juni vond te Enspijk/Asperen teambuilding plaats door een gezamenlijke personeelsdag. Deze was voorbereid door eigen personeel. De dag was een succes.

Directeur, adjunct-directeur, directieassistent

Directeur Andries Ponsteen was eindverantwoordelijk voor beleid, financiën, interne organisatie, public relations, evenals de externe contacten en de representatie. Hij bereidde de vergaderingen voor van staf en managementteam en fungeerde daar als voorzitter. Hij is ambtelijk secretaris van het bestuur Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland, bereidde de bestuursvergaderingen voor en zorgde voor uitvoering van de besluiten. Hij was tevens lid van een aantal project- en werkgroepen. Ook heeft hij de taak als adviseur en ondersteuner van de partners van het Erfgoedhuis op te treden. Intern fungeert hij als begeleider van de projecten. Hij verzorgde een aantal lezingen en presentaties (onder meer voor de Delftse Kring en bij een aantal gelegenheden op landelijk niveau).

Bij zijn werkzaamheden werd hij terzijde gestaan door de directieassistent Judith Tegelaers, aan wie onder meer de ondersteuning van het bestuur van de Vereniging van Musea in Zuid-Holland is gedelegeerd.

Boudewijn Boelens was als adjunct-directeur verantwoordelijk voor personeelszaken en financiën. Hij is tevens hoofd Monumentenwacht.

Gebouw

Naar een nieuwe behuizing

Conform het daartoe genomen bestuursbesluit werd op 13 januari tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Stadhuis van Delft door het Erfgoedhuis en de Stichting tot Hulp aan Delftse Jongeren de huurovereenkomst getekend voor het zogenaamde Meisjeshuis, Oude Delft 116 aldaar. In het verslagjaar werd door directeur en adjunct-directeur intensief gewerkt aan het voorbereiden van deze herhuisvesting van het Erfgoedhuis. Directeur en adjunct-directeur maken daartoe deel uit van de besturen van respectievelijk de Monumentenstichting Meisjeshuis (eigenaresse nieuwe behuizing) en Exploitatiestichting Meisjeshuis (exploitante). Het Erfgoedhuis heeft in 2003 veel tijd en energie gestoken in het traject van de benodigde formaliteiten voor de verbouwing van het Meisjeshuis. Dit verliep langzamer dan betrokkenen hadden voorzien en gehoopt. In het verslagjaar werd in overleg met de eigenaresse besloten de datum van ingang van huur door het Erfgoedhuis uit te stellen tot 1 december 2004. Het personeel werd frequent geïnformeerd over de gevolgen van herhuisvesting, onder meer door het in het leven roepen van een Projectgroep Verhuizing. Er kon een goede overgangsregeling voor de gevolgen in reistijd e.d. worden vastgesteld.

Rijnlandshuis

Met de huiseigenaar Hoogheemraadschap Rijnland bestond een prettige relatie, evenals met huismeester Ton van Noort en schoonmaakster Thea Koppenaal.

Partners

Er zijn instellingen die nauw samenwerken met het Erfgoedhuis, onder meer door afname van faciliteiten. In 2003 nam hun aantal toe met de komst van de Boerderijstichting Zuid-Holland, de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerken in Nederland en de Stichting Geschiedschrijving Holland. Alle partners zijn gehuisvest in het gebouw van het Erfgoedhuis en maken gebruik van diensten als secretariaat en vergaderfaciliteiten.

Vereniging van Musea in Zuid-Holland

Er is een intensieve relatie met de *Vereniging van Musea in Zuid-Holland*, waarvoor het Erfgoedhuis het secretariaat voert.

Mede dankzij de inbreng van de Vereniging hebben het Erfgoedhuis en musea nauw contact met elkaar. Het Erfgoedhuis ondersteunt het bestuur van de Vereniging en verzorgt ledenadministratie, Nieuwsbrieven, website en dergelijke.

Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen

Consulente archieven Tamara van Zwol ondersteunde de *Kring van Zuid-Hollandse Archieven*. De Kring maakte gebruik van de Erfgoedhuis-website.

Stichting Oude Hollandse Kerken

Het Erfgoedhuis verrichtte diensten voor deze partner, onder meer inzake automatisering, receptie, secretariaat en vergaderfaciliteiten. De Stichting maakte gebruik van de Erfgoedhuis-website.

Vereniging van Beheerders van Monumentale kerken in Nederland

Deze vereniging is het verband van professionele beheerders van monumentale kerken in Nederland. Het Erfgoedhuis verrichtte betaalde diensten voor de VBMK. De VBMK, die gelieerd is met de SOHK, is gevestigd op het adres van het Erfgoedhuis.

Kastelenstichting Holland en Zeeland

Het Erfgoedhuis verrichtte weinig diensten voor deze stichting.

Stichting Geschiedschrijving Holland

Deze stichting is verantwoordelijk voor de productie van de succesvolle reeks *Geschiedenis van Holland*. De SGH beleefde in 2003 een 'doorstart' om de productie en uitgave van een boek over de watergeschiedenis van (Noord- en) Zuid-Holland mogelijk te gaan maken. SGH koos er voor bij het Erfgoedhuis ondergebracht te worden. het Erfgoedhuis verrichtte verschillende werkzaamheden, onder meer verzorgde het een haalbaarheidsonderzoek naar de uitgave van genoemd boek en verzorgde de voorbereiding van het nieuwe bestuur. De directeur is lid van het bestuur.

Boerderijstichting Zuid-Holland

In het kader van *Het Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland* bouwde het Erfgoedhuis een rijk netwerk op binnen de agrarische en cultuuragrarische wereld. De Boerderijstichting Zuid-Holland stelt zich onder meer ten doel het behoud van cultuurhistorische boerderijen en erven. De stichting besloot zich aan te sluiten bij het Erfgoedhuis en zal vanaf 2004 dan ook op het adres van het Erfgoedhuis gevestigd zijn. Het Erfgoedhuis gaat vooralsnog beperkte ondersteuning bieden.

Provincie Zuid-Holland

Met de Provincie Zuid-Holland, die het werk van het Erfgoedhuis voor een belangrijk deel financieel mogelijk maakt, werden goede ambtelijke en bestuurlijke contacten onderhouden. Op 13 juni vond een brainstorm over beleid 2005-2008 plaats tussen vertegenwoordigers van PZH, Erfgoedhuis en KGB. De Provincie Zuid-Holland voorziet het Erfgoedhuis van een jaarlijks boekjaarsubsidie en van bijdragen voor projecten, bijvoorbeeld in het kader van het Actieprogramma Cultuurbereik.

Organisatorische gegevens

Bestuur

Per 31 december was de samenstelling van het bestuur:

▪ Rinus Houtman	voorzitter
▪ Gerrit Verhoeven	secretaris
▪ Sjaak Boone	penningmeester
▪ Cora Braskamp-Verburg	vice-voorzitter
▪ Jan Anderson	
▪ Paul Gerretsen	
▪ Kees Plaisier	
▪ Dorothé Wassenberg-Welp	

Projectgroep Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie

De Projectgroep PSMA was eind 2003 als volgt samengesteld:

▪ Dorothé Wassenberg-Welp, voorzitter	VZHG
▪ Geke Hop	RDMZ
▪ Tjalling Visser/Bas Noorlander	RDMZ
▪ Wim van der Kraan	PZH
▪ Frans van den Meiracker / Holger de Kat	DSL
▪ Paul Schaap	ROB
▪ Andries Ponsteen	EGH

Werkgroep Jaar van de Boerderij 2003 Zuid-Holland

▪ Vincent Voorhoeve	BZH
▪ Otto Tromp	BZH
▪ Guerite Flury	JvdB 2003
▪ Piet Pellikaan	Boerderij en Erf
▪ Linda Brouwers	WLTO
▪ Aty de Wolf	PZH
▪ Marc Laman / Andries Ponsteen	EGH

Commissie Museumregistratie Zuid-Holland

mevr. drs. H.J. Heemskerk – Nusselder	onafhankelijk voorzitter
W.F.J. Mörzer Bruyns	namens NMV
drs. J.M.W.Chr. Schatorjé	namens NMV
drs. W.H.P. Scholten	namens LCM
mevr. drs J.Tegelaers (niet stemhebbend)	namens LCM
mevr. M. van Peijpe (niet stemhebbend)	projectmedewerker EGH

Personeel

Op 31 december was de samenstelling van het bureau aldus:

▪ Shadia Alberto	receptioniste / telefoniste	36
▪ Ruud Baak	monumentenwachter	36
▪ Julika Baan	medewerker secretariaat PSMA, idem PR	18
▪ Boudewijn Boelens	adjunct-directeur/hoofd Monumentenwacht	32
▪ Jan van Bokhoven	monumentenwachter	32
▪ Leo Bredie	monumentenwachter	36
▪ Jan Brugman	consulent geschiedbeoefening	30
▪ Gemma Bulte	hoofd secretariaat	36
▪ Chantal Coumans	medewerker secretariaat	20
▪ Bas Deelen	monumentenwachter	36
▪ Nina Duggen	consulent behoud en beheer	36
▪ Bianca Geijsman	medewerker secretariaat Monumentenwacht	36
▪ Saskia Goëken	projectmedewerker Verhalen van Steden	32
▪ Onno Helleman	coördinator PSMA	32

▪ Patrick Jansen	monumentenwachter	36
▪ Johan Knoester	projectmedewerker	14
	consulent geschiedbeoefening (vervanging)	6,64
▪ Dolly de Koning	medewerker secretariaat	16
▪ Jos Koster	medewerker financiën	32
▪ Lyanne de Laat	projectmedewerker 2003 Jaar van de Boerderij	20
▪ Marc Laman	consulent PSMA	32
▪ Thea de Langen	consulent educatie	36
▪ Cor Langerak	monumentenwachter	36
▪ Jos van Leeuwen	monumentenwachter	36
▪ Sandra Marsfelder	consulent registratie en documentatie	24
▪ Evelien Masselink	PR-medewerker	32
▪ Rien van Meggelen	monumentenwachter	36
▪ Rosemarie Oei	projectmedewerker MUSIP	36
▪ Maartje van Peijpe	projectmedewerker Museumregistratie	32
▪ Andries Ponsteen	directeur	36
▪ Piet van Roon	monumentenwachter	36
▪ Saskia Rutten	projectmedewerker MUSIP	36
▪ Harry Steens	monumentenwachter	36
▪ Judith Tegelaers	algemeen museumconsulent/directieassistent	36
▪ Thea de Vries*	medewerker P&O/arbo-coördinator	24
▪ Mi'jke Wennink	medewerker secretariaat	28
▪ Christa Weustink	medewerker secretariaat Monumentenwacht	24
▪ Tamara van Zwol	consulent archieven	32

Verskillende personeelsleden volgden een of andere vorm van bijscholing. Er werd voorlichting gegeven aan alle medewerkers over het nieuwe Customer Management System (relatiebestand). De consulente erfgoededucatie begeleidde een stagiaires.

* gedetacheerd medewerker

Kerncijfers producten en diensten

<i>Personeel</i>	
aantal medewerkers	36
aantal FTE	32,24
mutatie FTE	+ 2,88
ziekteverzuim	4,87 %
man / vrouw	17/19

<i>Monumentenwacht: abonnementen</i>				
2003		2002		
1792	67%	1690	65%	rendabel*
882	33%	890	35%	onrendabel**
2674	100%	2580	100%	totaal

<i>Monumentenwacht: uitgevoerde inspecties/rapportages</i>				
2003		2002		
aantal inspecties	gem. uren per inspectie	aantal inspecties	gem. uren per inspectie	
517	5,8	621	4,3	rendabel*
565	12,1	530	12,0	onrendabel**

* rendabele monumenten = woonhuizen, horeca, boerderijen

** onrendabele monumenten = overige

<i>Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie</i>		
	2003	2002
<i>Bouwplanoverleg</i>		
gemeenten	12	22
besproken plannen	21	33
<i>Advies op maat</i>		
gemeenten	30	23
particulier	12	6

overige	13	6
<i>Opdrachten</i>		
gemeenten	5	3
Provincie Zuid-Holland	1	
particulier	1	
<i>Projecten, voorbereiding en uitvoering</i>		
culturele planologie	3	2
tentoonstelling	1	

<i>Geschiedbeoefening en archieven: advies op maat</i>		
	2003	2002
archieven	8	
historische verenigingen	6	
conferenties Regionaal Historische Centra	4/130 deelnemers	

<i>Musea</i>		
	2003	2002
<i>Advies op maat</i>		
helpdesk adviezen	81	72
in-company advies (werkbezoek)	25	21
<i>Invoering deelcollecties in ZH database (Musip)</i>		
geselecteerde musea	105	105
deelnemende musea	75	20
ingevoerde deelcollecties	761	207
in-company advies (werkbezoek)	103	36

<i>Invoering in het Landelijk Museumregister</i>		
geregistreerde musea	53	47
voorlopig geregistreerde musea	27	27
afgewezen musea	9	9
in-company advies (werkbezoek)	12	18

<i>Musea</i>			
<i>Advies op maat, helpdesk:</i>	81		
<i>werksoorten</i>			
	museum	bedrijf	andere
bedrijfsvoering	3	1	
klimaat	12	1	1
licht	3	2	
conservering	22	2	5
start nieuw museum		1	
registratie	9		1
geldwerving, verzekeringen	4		1
diversen	9	2	2

<i>Musea</i>			
<i>Advies op maat, in-company:</i>	25		
<i>werksoorten</i>			
	museum	bedrijf	andere
bedrijfsvoering	7		
klimaat	7		
conservering	3		
start nieuw museum		2	1
geldwerving, verzekeringen	2	1	
diversen			2

<i>Erfgoededucatie:</i>	
<i>advies op maat en bemiddeling</i>	
2003	2002

lesprojecten BO	5	1
lesprojecten VO	7	2
deelnemende leerlingen	6.950	600
deelnemende scholen	217	8

<i>Scholing:</i> <i>cursussen, trainingen en debatten*</i>		
	2003	2002
cursussen/trainingen	16	13
cursisten/trainees	147	136
bezettingsgraad	60%	75%

* debatfunctie in 2003 afgebouwd

<i>Public relations:</i> <i>publicaties, website</i>		
	2003	2002
publicaties	24	20
bezoek website gemiddeld per maand	> 2035	< 1028

<i>Overzicht PR en publicaties</i>		
	2003	2002
nieuwsbrieven	7	6
brochures	10	6
syllabi	1	4
boeken	6	4

<i>Projecten</i>		
	2003	2002
<i>Verhalen van Steden</i>		
activiteiten	83	50
deelnemers	6.717	5.533
bezoekers	52.170	22.180
<i>Jaar van de Boerderij ZH</i>		
evenementen	> 150	nvt
bezoekers	± 100.000	nvt

publicaties	16	nvt
-------------	----	-----

<i>Reizende exposities</i>		
	2003	2002
reizende exposities	3	nvt

Erfgoedhuis Zuid-Holland
 Breestraat 59
 2311 CJ Leiden
 071 - 5133739
 secr@erfgoedhuis-zh.nl
 www.erfgoedhuis-zh.nl

Vastgesteld door het bestuur van de Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland op 24 maart 2004.